Archive of SID

روش‌های حمایت از جامعه روستایی به‌وسیله موافقتنامه‌های کشاورزی در سازمان تجارت جهانی و ارائه رهنمودهایی برای ایران

محمدرضا بخشی* ـ کارشناس ارشد توسعه روستایی، مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

زینب ملایی ـ کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، شهرداری تهران

آتوسا بختیاری ـ کارشناس ارشد توسعه روستایی، مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

دریافت مقاله: ۱۳۸۹/۴/۲۴ پذیرش نهایی: ۱۳۸۹/۱۰/۲۲

چکیده

جامعه روستایی از جهانی شدن تأثیر می‌پذیرد، و یکی از روش‌های رسمی پیوستن به فرایندهای بین‌المللی پیوستن به سازمان تجارت جهانی (WTO) است. در سازمان تجارت جهانی، برای «روستاها» موافقتنامه مستقل و جداگانه‌ای دیده نشده است و رفتار با جامعه روستایی از طریق سایر موافقتنامه‌ها صورت می‌پذیرد، که مرتبط‌ترین آنها موافقتنامه کشاورزی است. موافقتنامه کشاورزی در سه حوزه «دسترسی به بازار»، «یارانه‌های صادراتی» و «حمایت‌های داخلی» تعهداتی را برای اعضای سازمان تعیین کرده است. از میان این تعهدات سه‌گانه «حمایت‌های داخلی» مهمترین اهرم برای حمایت از توسعه روستایی از طریق تعهدات بخش کشاورزی به شمار می‌آید. حمایت‌های داخلی دارای سه جعبه آبی، سبز و زرد است. جعبه سبز از جمله حمایت‌هایی است که به شرط عدم انحراف تجاری و یا حداقل تأثیر در انحراف تجاری عمدتاً از تعهدات کاهشی معاف است و اعضای سازمان می‌توانند با بهره‌گیری مناسب از این ابزار از برنامه‌های توسعه کشاورزی، حفاظت محیط زیست و توسعه روستایی حمایت کنند. هدف این مقاله شناسایی و تحلیل این نوع حمایت‌ها و ارائه رهنمودهایی برای حمایت از جامعه روستایی در قالب این گروه است. روش انجام تحقیق از نوع تحلیل محتواست؛ بدین ترتیب که به‌منظور دستیابی به هدف، اسناد ۳۸ عضو سازمان تجارت جهانی که دارای جعبه سبز بودند، مورد مطالعه قرار گرفتند و در نهایت ۱۷ عضو برای تحلیل نهایی انتخاب شدند. از بین ۱۷ عضو، اسناد دو کشور از بزرگ‌ترین استفاده‌کنندگان از جعبه سبز یعنی ایالات متحد امریکا و اتحادیه اروپا به‌طور کامل مطالعه شد. در مورد بقیه کشورها فقط بندهای حمایتی‌ای که کلمه "Rural" در آنها وجود داشت، مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان می‌دهد که کمک به پروژه‌های

* نویسنده مسئول: m_r_bakhshi392@yahoo.com

www.SID.ir

Archive of SID

آبیاری و آب روستایی، حمایت از کسب‌وکارهای کوچک روستایی، حمایت از تعاونی‌های روستایی و کمک به صنایع روستایی به وفور در جعبه سبز اعضا مشاهده می‌شود. همچنین پرداخت‌های مربوط به جبران بلایای طبیعی (خشکسالی‌ها، سیل و طوفان) به عنوان ابزار حمایتی بستگی به شرایط زمان و مکان بسیاری از اعضا دارد.

کلیدواژه‌ها: جعبه سبز، حمایت داخلی، روستا، موافقتنامه کشاورزی، سازمان تجارت جهانی (WTO).

مقدمه

جهانی شدن از واقعیت‌های نظام کنونی دنیا و یکی از مؤثرترین نیروهای تعیین‌کننده مسیر آینده دنیا قلمداد می‌شود. مک‌گرو معتقد است جهانی شدن به فرایندی اطلاق می‌شود که از طریق آن حوادث، تصمیمات، و فعالیت‌های یک بخش از جهان می‌تواند نتایج مهمی برای افراد و جوامع بخش‌های بسیار دور داشته باشد (مه‌آبادی، ۱۳۸۳). این پدیده دارای معانی و برداشت‌های مختلفی است، عده‌ای آن را خطر جدی برای نظام اقتصاد جهانی تلقی می‌کنند و عده‌ای دیگر آن را موتوری برای پیشرفت اقتصاد جهان. جهانی شدن می‌تواند آثار گوناگونی بر روی تولید کالا و خدمات، اشتغال، سرمایه‌گذاری، بهره‌وری، نابرابری‌ها و فقر، اقتصاد شهر، روستا و نظایر آن داشته باشد. جهانی شدن در کنار منافع، هزینه‌ها و یا مسائل بالقوه‌ای همچون بروز انواع منازعات در سطوح ملی، منطقه‌ای و یا بین‌المللی را در پی دارد. برحسب آنکه چه کسی و به چه مقدار از مزایا و هزینه‌های جهانی شدن بهره‌مند خواهد بود، و یا نحوه توزیع فرصت‌ها چگونه خواهد بود، جهانی‌سازی همواره موافقان و مخالفانی داشته است (بیدآباد و طبری، ۱۳۸۴).

از مهمترین ابزارها و روش‌های قانونمند جهانی شدن پیوست به سازمان تجارت جهانی[1] و پذیرش تعهدات سازمان است. ورود به این سازمان فرصت‌های مناسبی پیش روی قرار می‌دهد،

1. World Trade Organization (WTO)

www.SID.ir

Archive of SID

لیکن در صورت واجد شرایط نبودن کشور و یا نبـود پـیش‌نیازهـا و تمهیـدات لازم، پیامـدهای منفی و هزینه‌های اقتـصادی اجتمـاعی، سیاسـی و فرهنگـی بـیش از منـافع آن خواهـد بـود. مطالعات حاکی از تأثیرات متفاوت جهانی شدن بر بخش‌های مختلف اسـت و لـزوم آمـادگی از قبل را تأیید می‌کند. مطالعه خیابانی (۱۳۸۷) حاکی از آن است که جهانی شدن به روش جدید (ورود به سازمان تجارت جهانی) تأثیر مثبتی بر اشتغال و تولید دارد و در صورت کاهش تعرفه، صنایعی مانند صنایع غذایی امکان رقابت بیشتری را کسب خواهد کرد. مطالعه مجاورحسینی و فیاض‌منش (۱۳۸۵) و مجاورحسینی (۱۳۸۵) بیانگر آن است کـه در صـورت الحـاق ایـران بـه سازمان تجارت جهانی، بخش‌های کشاورزی و ساختمان برنـدگان اصـلی و بخـش‌هـای معـدن، صنعت آب، برق، و گاز بازندگان اصلی و بخش خدمات بی‌تفاوت خواهد بود. مطالعه نجـارزاده و راسـخ (۱۳۸۸) نـشان مـی‌دهـد کـه جهـانی شـدن و آزادسـازی تجـاری در دورهٔ سـال‌هـای ۲۰۰۴-۱۹۹۵ در کشورهای عضو گروه دی هشت منجر به بهبود توزیع درآمد و کاهش نابرابری شده است. یافته موسوی و همکاران (۱۳۸۵) بیانگر آن است که افزایش همگرایی اقتصاد ایـران به سوی اقتصاد جهانی، با وجود کاهش فقر در میان خانواده‌های شهری، بر خانوارهای روستایی اثر نامطلوب دارد و این به معنی لزوم افزایش حمایت از گروه‌های فقیرتر روسـتایی بـه مـوازات جهانی شدن است. در تکمیل این ادعا، مطالعـهٔ حـسن‌زاده و مـسلمیان (۱۳۸۶) بـا اسـتفاده از داده‌های ۱۵ کشور در حال توسعه، دال بر آن است که جهانی شـدن در کوتـاه‌مـدت بـه دلیـل اصلاحات ساختاری مورد نیاز، باعث افزایش فقر و بیکاری می‌شـود؛ در نتیجـه عـدم توجـه بـه بخش‌های آسیب‌پذیر اقتصاد و فقدان نظام برنامه‌ریزی مدون کارآمـد مـی‌توانـد آثـار منفـی را تشدید کند.

جمهوری اسلامی ایران در ۲۶ می سال ۲۰۰۵ میلادی به عنوان عضو ناظر سازمان تجـارت جهانی تعیین شد و احتمال می‌رود که پس از اصـلاحات اقتـصادی و رفـع موانـع بـین‌المللـی، عضویت رسمی این سازمان را پذیرا شود. الحاق می‌تواند برای ایران نیز همانند دیگر کـشورهای

www.SID.ir

Archive of SID

در حال توسعه آثار مثبت و منفی به همراه داشته باشد، که میزان هر یک از این آثار بستگی به کیفیت تمهیدات قبل و بعد از الحاق دارد. از جمله این تمهیدات تعدیل رژیم تجاری، شناسایی فرایند الحاق، شناسایی فرایندها و سازوکارهای حمایتی در داخل کشور به‌منظور تقویت قدرت چانه‌زنی در مذاکرات آغازین الحاق، شناخت قوانین و تعهدات اعضا در برابر یکدیگر و سازمان و به عبارت دیگر آمادگی و برنامه‌ریزی از قبل است.

بدون شک همان‌طور که تجربهٔ الحاق دیگر کشورها (مانند چین) نشان می‌دهد، الحاق می‌تواند تأثیرات مختلفی بر جامعه روستایی داشته باشد، که تعدیل آنها مستلزم حمایت‌های ویژه و آمادگی از قبل و در هنگام مذاکرات است. در فرایند الحاق به سازمان تجارت جهانی موضوع «روستا و توسعه روستایی» به‌طور مستقل دیده نشده است، اما ارتباط تنگاتنگ معیشت روستا با بخش کشاورزی[1] در کشورهای جهان سوم باعث می‌شود که هرگونه تغییری در بخش کشاورزی منجر به تغییر در معیشت روستا ـ به‌ویژه خانوارهای فقیر ـ گردد. در کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی نیز جامعه روستاها تحت تأثیر مستقیم موافقتنامه و تعهدهای کشاورزی قرار می‌گیرد و در صورت عدم تدارک زمینه‌ها، فقر روستایی شدیدتر و عمیق‌تر خواهد شد. هدف اصلی موافقتنامه کشاورزی، کاهش مداخلات منحرف‌کنندهٔ تجاری دولت و در کنار آن حمایت نظام‌مند از توسعه کشاورزی و روستایی است. برای دسترسی به چنین هدفی، موافقتنامه در سه حوزهٔ «دسترسی به بازار»، «یارانه‌های صادراتی» و «حمایت‌های داخلی» تنظیم می‌شود. در مطالعات سازمان تجارت جهانی، حمایت‌های داخلی (رکن مرتبط با مقاله حاضر) به دو قسم تقسیم می‌شود: الف) حمایت‌های منحرف‌کنندهٔ تجاری: این نوع حمایت‌ها با

. به گزارش بانک جهانی (۲۰۰۷) در کشورهای در حال توسعه، از هر چهار نفر فقیر سه نفر در سکونتگاه‌های روستایی زندگی می‌کنند که نیمی از آنها در خانوارهای کشاورزی هستند.

www.SID.ir

Archive of SID

نام «حمایت‌های جعبه زرد» شناخته می‌شود و هر کشور باید مقدار آن را برای هر محصول و یا کل بخش کشاورزی مشخص سازد و حتی‌الامکان در طول زمان آن را کاهش دهد. ب) حمایت‌های توسعه‌ای: این نوع حمایت‌ها تحت عنوان «حمایت‌های جعبه سبز» و یا «حمایت‌های مجاز» و با اهداف حمایت از توسعه روستایی و کشاورزی، و حفاظت از محیط زیست گنجانده شده است. مقاله حاضر به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که: پس از الحاق به سازمان تجارت جهانی، چگونه می‌توان از جامعه روستایی حمایت کرد؟ تجربه کشورهای عضو (اعضای قدیمی و کشورهای تازه ملحق شده) چه می‌گوید؟ سطح پوشش حمایت‌ها چگونه است؟ چگونه می‌توان ضمن عضویت در سازمان تجارت جهانی از منابع طبیعی، محیط زیست و جامعه روستایی صیانت کرد؟

پیشینه تحقیق

تحولات و دگرگونی‌های بی‌سابقه پس از دو جنگ جهانی، نابسامانی‌های اقتصادی حاصل از آنها، لطماتی که به واحدهای صنعتی وارد شد و موانعی که راه تبادل کالاها را مختل می‌کرد، ضرورت وجود یک سازمان بین‌المللی ناظر بر بازرگانی جهانی را آشکار می‌ساخت. بنابراین در سال ۱۹۴۶، ایجاد صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی از اولین چاره‌جویی‌ها بود اما با تغییرات و تحولاتی که پس از جنگ در عرصه صنعت و سیاست به وجود آمد، این دو نهاد جوابگوی رشد شتابان تولید و تجارت جهانی نبودند. در پی این مسائل در سال ۱۹۴۸ کنفرانس هاوانا و به تبع آن منشور هاوانا تدوین شد که در آن به‌منظور سازمان دادن به بازرگانی بین‌المللی، تأسیس نهادی با نام «سازمان تجارت بین‌المللی»[1] (ITO) پیش‌بینی شد. پیش‌نویس اساسنامه این سازمان در کنفرانس ۱۹۴۸ هاوانا نهایی گردید، ولی سازمان مذکور

1. International Trade Organization (ITO)

www.SID.ir

Archive of SID

هرگز موجودیت پیدا نکرد. علت اصلی این امر، عدم تصویب کنگـره امریکـا بـود. بـدین ترتیـب طرح تشکیل ITO به مرحله اجرا درنیامد، اما گات[1](GATT) به مثابه یک قرارداد مـوقتی کـه در فصل چهار منشور هاوانا منظور شده بود به عنوان تنهـا یادگـار کوشـش‌هـای آزادسـازی آن زمانی باقی ماند.

گات تنها ابزار اداره تجارت بین‌المللی از سال ۱۹۴۸ تا ۱۹۹۵ بود (اسـماعیلیان، بـی‌تـا). در دهه ۱۹۸۰ بازنگری گات منجر به برگزاری دور اروگوئـه شـد. مـذاکرات دور اروگوئـه (۱۹۹۴-۱۹۸۶) منجر به موافقتنامه‌ای شد که در آن بر تأسـیس «سـازمان تجـارت جهـانی» (WTO) صحه گذاشته شد و در سال ۱۹۹۵ جایگزین گات شد. دور اروگوئه برای اولین بار کـشاورزی را تابع مقررات عمومی گات و به تبع آن در دستور کار اعضای سازمان تجارت جهانی قرار داد و به یکی از پرمجادله‌ترین مذاکرات و موافقتنامه‌ها تبدیل شد (سالواتوره و همکاران، ۱۳۷۵)، و برای اولین بار تجارت محصولات کشاورزی را قاعده‌مند ساخت. موافقتنامه کـشاورزی کـه بـا هـدف کمک به ایجاد ساختار تجاری شفاف و عادلانه به امضا رسیده، موافقتنامه‌ای اسـت مـشتمل بـر ۱۳ قسمت که خود دربرگیرنده ۲۱ ماده است. علاوه بر این، پنج ضـمیمه و یـک پیوسـت نیـز برای این موافقتنامه تهیه شده که جزء لاینفک آن محـسوب مـی‌شـوند. موافقتنامـه کـشاورزی دارای ۳ رکن اساسی است:

دسترسی به بازار: مجموعه‌ای از مقرراتـی اسـت کـه هـدف آن گـسترش امکـان حـضور در

. موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت (گات) در سال ۱۹۴۷ با هدف افزایش تجارت بین‌الملل از طریق حذف موانع تجاری منعقد گردید. تاکنون مذاکرات متعددی در چارچوب این موافقتنامه صورت گرفته که دستاوردهای زیـادی در گسترش تجارت جهانی داشته است. آخرین دور مذاکرات موسوم به دور اوروگوئه سرانجام پس از هفت سال به نتیجه رسید و سند نهایی آن در آوریل ۱۹۹۴ طی نشستی در مراکش به‌دست نمایندگان دولـت‌هـای عـضو امـضا شد. با امضای این سـند، سـازمان تجـارت جهـانی بـه عنـوان نهـادی جدیـد تأسـیس شـد (مؤسـسه مطالعـات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۷۳، ص الف).

www.SID.ir

Archive of SID

بازارهای کشاورزی از طریق تعرفه‌ای کردن محدودیت‌های غیرتعرفه‌ای، تثبیت تعرفه و کاهش آن طی دوره اجراست.

یارانه‌های صادراتی: کشورهای متعهد موظف‌اند یارانه صادراتی پرداختی را احصا کنند و بر حسب درجهٔ توسعه‌یافتگی خود، هزینهٔ یارانه‌های صادراتی را به ترتیب ۳۶ یا ۲۴ درصد و حجم صادراتی مشمول یارانه را به ترتیب ۲۱ یا ۱۴ درصد طی یک دوره شش یا ده ساله کاهش دهند (گیلانپور و اسماعیلی، ۱۳۸۷).

حمایت داخلی: در برخی از کشورها، استفاده فراوان از یارانه‌های مرتبط با تولید ـ از قبیل حمایت‌های قیمتی ـ سبب افزایش تولیدات کشاورزی به بیش از سطح تعادل بازار می‌شود. این تولید مازاد باید ذخیره و یا صادر شود و از آنجا که قیمت‌های بازار جهانی، بسیار کمتر از قیمت‌های داخلیِ آن کشورهاست، صادرات به یارانه صادراتی نیاز پیدا می‌کند. بنابراین یارانهٔ حمایتی‌های داخلی به یارانه‌ای دیگر (یارانه‌های صادراتی) منجر می‌گردد. حمایت‌های داخلی حتی بدون صدور محصولات مازاد، سبب افزایش تولید و کاهش تقاضا برای محصولات وارداتی می‌شوند و بنابراین بر تجارت تأثیر می‌گذارند. به منظور اجرای تعهدات کاهش یارانه‌های مختل‌کنندهٔ کشاورزی، این یارانه‌ها با استفاده از روش چراغ‌راهنمایی برحسب جعبه‌ها دسته‌بندی شدند.

رنگ آبی برای یارانه‌های ممنوع، رنگ زرد برای یارانه‌هایی که باید کاهش یابند و رنگ سبز برای یارانه‌هایی که بر تجارت اثر مختل‌کننده ندارند. پس از بررسی یارانه‌های صادرات، جعبه قرمز حذف شد و جعبه آبی پرداخت مستقیم به تولید کنندگان زیر پوشش برنامه‌های محدودکنندهٔ تولید جای آن را گرفت (مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی، ۱۳۸۴). به‌طور کلی بخش حمایت‌های داخلی سه نوع از یارانه‌ها را شامل می‌شود که در مطالعات سازمان تجارت جهانی با جعبه‌های رنگی (زرد، آبی، سبز) تعریف شده‌اند.

www.SID.ir

Archive of SID

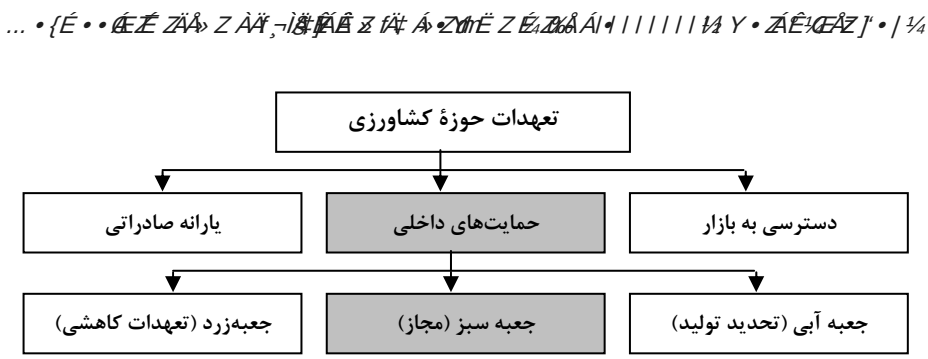

الف) جعبه زرد یا کهربایی (آهسته، با احتیاط و کاهنده): همه اقلام حمایت‌های داخلی که به عنوان عوامل تحریف و مخل تولید و تجارت شناخته می‌شوند در جعبه کهربایی جای می‌گیرند. این جعبه حمایت‌های قیمتی (خرید تضمینی) و یارانه‌هایی را که مستقیماً به مقادیر تولید مربوط‌اند ـ از جمله یارانه‌های نهاده‌ای ـ در بر می‌گیرد. برای این یارانه‌ها حد مجاز برابر ۵ درصد ارزش تولید بخش کشاورزی برای کشورهای توسعه‌یافته و ۱۰ درصد برای کشورهای در حال توسعه تعیین شده است.

ب) جعبه آبی (مشروط): این جعبه پرداخت‌هایی را که مستقیماً براساس سطح زیر کشت یا تعداد دام پرداخت می‌شود، در برمی‌گیرد و تحت برنامه محدودیت تولید، تولید را محدود می‌کند و کشاورزان را ملزم می‌سازد که قسمت‌هایی از زمین‌های‌شان را کنار بگذارند. این یارانه‌ها عموماً از سوی کشورهای توسعه‌یافته به‌منظور کاهش عرضه محصولات و انجام اصلاحات در بخش کشاورزی پرداخت می‌شود (همان).

ج) جعبه سبز (مجاز): جعبه سبز یارانه‌های معاف از الزامات کاهشی را شامل می‌شود. این یارانه‌ها دارای حداقل اثر بر تولید و تجارت‌اند و اهداف توسعه‌ای دارند. وجوه پرداختی باید از طرف دولت تأمین شده باشد. یارانه‌های این جعبه هیچ‌گونه محدودیتی ندارند و اقلام تشکیل‌دهندهٔ آن به تفکیک اینها هستند:

www.SID.ir

Archive of SID

۱. خدمات عمومی مانند تحقیقات، کنترل آفات و امـراض، خـدمات آموزشـی و ترویجـی، بازرسی و نظارت، بازاریابی و زیرساختی.

۲. ذخیره‌سازی برای حفاظت امنیت غذایی به شرط شفافیت در نحوه عملکرد.

۳. کمک‌های غذایی با هدف تأمین احتیاجات غذایی فقرای شهری و روستایی.

۴. پرداخت‌های مستقیم به تولیدکنندگان محصولات کشاورزی از جمله:

۴-۱. برنامه‌های مالی دولت در برنامه‌های بیمه درآمد و تضمین درآمد.

۴-۲. پرداخت مربوط به جبران بلایای طبیعی از سوی دولت.

۴-۳. کمک‌های تعدیل ساختاری برای کناره‌گیری تولیدکننـده از تولیـد و کنارگـذاری منابع (جعبه آبی).

۴-۴. کمک‌های تعدیل ساختاری از طریق کمک‌های سرمایه‌گذاری.

۴-۵. پرداخت برای برنامه‌های محیط زیست.

۴-۶. پرداخت در چارچوب برنامه‌های کمک منطقه‌ای.

۴-۷. حمایت‌های درآمدی مجزا شده: صـلاحیت اسـتفاده از چنـین پرداخـت‌هـایی بـا ملاک‌های دقیقاً تعریف‌شده‌ای نظیر درآمد، وضعیت شخص به عنـوان تولیـدکننـده یـا مالک زمین، استفاده از عامل تولید یا سطح تولید در یک دوره پایه ثابت و تعیین شده، تشخیص داده خواهد شد. حجم چنین پرداخت‌هایی مستقل از میـزان و حجـم تولیـد، قیمت‌های داخلی یا بین‌المللی و نوع محصول کشت شده خواهد بود.

مواد و روش‌ها

رویکرد قالب این پژوهش بهره‌گیری از تکنیک تحلیل محتواست. براساس تعریفی که مـرتن[1] از تحلیل محتوا ارائه کرده، سه شکل تحلیل محتـوا قابـل تفکیـک اسـت: الـف) تحلیـل محتـوای

1. Merton

www.SID.ir

Archive of SID

توصیفی: این نوع تحلیل براساس تعریف برلسون و لازرسفلد[1] مطرح شده و روش تحلیل محتوا بعد از وقوع است. در این روش می‌توان اجزای متن را به عنوان واحدهای منطقی بررسی در نظر گرفت. این اجزا می‌توانند شامل ابعاد متن، لغات خاصی که در یک فهرست از پیش تعیین شده‌اند، لغات خارجی، گروهی از لغات مانند واژگان و ضرب‌المثل‌ها، جمله‌ها و پاراگراف‌ها باشند. ب) تحلیل محتوای استنباطی: تحلیل محتوای استنباطی ادامه و گسترش تحلیل توصیفی است و هدف آن نتیجه‌گیری از محتوای یک متن در مورد جنبه‌هایی از واقعیت اجتماعی است. ج) تحلیل محتوای ارتباطی: هدف از تحلیل محتوای ارتباطی، دستیابی به نتایج در مورد منظور فرستنده، تأثیر آن بر گیرنده، و وضعیت ارتباط براساس محتوای یک ارتباط است.

روش‌های تحلیل محتوا به دو صورت کیفی و کمی انجام می‌شود. الف) روش کیفی: در این روش سه رویکرد سنتی، هدایت شده و جامع[2] برای کاربرد تحلیل محتوا مطرح است. در تحلیل محتوا به روش سنتی طبقات مستقیماً از متن داده‌ها استخراج می‌شوند. در رویکرد هدایت شده، اساس تحلیل را نظریه‌های موجود و یا نتایج پژوهش‌های قبلی تشکیل می‌دهد. تحلیل محتوا با رویکرد جامع، با شمارش واژگان آغاز می‌شود و سپس بافت و زمینه مربوط به متن مورد تفسیر قرار می‌گیرد. تعیین چارچوب موضوع، نمونه‌گیری، و واحد محتوا از مهمترین مراحل انجام کار به‌شمار می‌آید. ب) روش کمی که براساس نظر یازرلو شامل این مراحل است:

بیان مسئله، هدف و سؤال پژوهش؛ انتخاب واحد تحلیل؛ ساختن مقوله‌ها و زیرمقوله‌های پژوهش؛ تعیین جامعه آماری؛ نحوه جمع‌آوری داده‌ها؛ کنترل صحت داده‌ها؛ پایایی و روایی پژوهش؛ آزمون آماری؛ تجزیه و تحلیل؛ و نتیجه‌گیری (ضیغمی و همکاران، ۱۳۸۷).

---

1. Berelson & Lazarsfeld
2. Conventional, Directed, Summative

www.SID.ir

Archive of SID

در پژوهش حاضر، واحد تحلیل، کلمهٔ «Rural» است که به‌صورت سنتی (بدون هیچ‌گونه تفسیری) برای انتخاب مواد حمایتیِ مدنظر و برای تحدید موضوع استفاده شده است. با توجه به هدف و ماهیت مقوله منتخب به‌صورت ساده مورد توجه قرار گرفته است و دارای زیرمقوله هم نیست.

جامعه آماری تحقیق ۱۵۳ کشور عضو سازمان تجارت جهانی است، که از میان آنها انتخاب صورت گرفته است. از میان کشورها و یا قلمروهای گمرکی که عضو سازمان تجارت جهانی هستند، کشورهایی انتخاب شدند (۳۸ کشور) که دارای اسناد مربوط به «جعبه سبز» در سازمان بودند. در مرحله دوم، از میان ۳۸ کشور ۱۷ عضو برای مطالعه نهایی انتخاب شد. بدین ترتیب که ۲ عضو آنهایی هستند که بیشترین و گسترده‌ترین استفاده را در قالب جعبه سبز دارند و ۱۵ عضو دیگر آنهایی هستند که در بندهای حمایتی مندرج در محتوای جعبه سبز آنها، کلمه «Rural» وجود داشت. این کشورها عبارت‌اند از: استرالیا، چین، گرجستان، فلسطین، ژاپن، کره، مالزی، لهستان، آفریقای جنوبی، تایلند، ونزوئلا، ارمنستان، استونی، اردن و پاناما.

یافته‌ها

امریکا: مطالعهٔ جعبه سبز ایالات متحد امریکا نشان می‌دهد که این کشور در سال ۲۰۰۵ میلادی ۷۱۸۲۹ میلیون دلار در قالب ۱ خدمات عمومی (تحقیقات، آموزش، ترویج ، نظارت و بازاریابی، نظارت و کنترل بهداشت دام و گیاه، نظارت بر سلامت غذایی، آمارگیری کشاورزی)؛ ۲- کمک‌های غذایی داخلی؛ ۳- حمایت‌های درآمدی مجزا شده؛ ۴- جبران بلایای طبیعی؛ ۵- تعدیل ساختاری از طریق سرمایه‌گذاری؛ و ۶- برنامه‌های توسعه‌ای و محیط زیست پرداخت کرده است. در سال ۲۰۰۵ ایالات متحد هیچ پرداختی برای امنیت غذایی، برنامه‌های کمک منطقه‌ای، و تعدیل ساختاری از طریق کنارگذاری منابع و تولیدکننده نداشته است (جدول ۱ و ۲).

www.SID.ir

Archive of SID

... • {É • • ÉÆÉ ZÄÅ» Z ÀÄ¬ ¬ÌÄÊÄÊ Z ÉÄ Á» ZÄÉ Z É¼ZÅÅÁÌ • | | | | | | ¼ Y • ZÁÊ¼ÉÅZ]" • | ¼ v »

2005 µ Z {d ˆ Ë • Ì v ÁÊ Ë Z f, ÉÁ • • Á Š Z Ë ¯ Z ° Ë, € » ÉÝZdÅË Z ½ Ì .1Ì µ Á | m
(• Ó ½ Â) Ì ¸ Ì »

میزان حمایت	نوع حمایت (محل و نوع مصرف وجوه حمایتی)
۱۱۳۴۵	خدمات عمومی:
۱۲۶۷	خدمات تحقیقات کشاورزی: ۱- تحقیقات کشاورزی ۲- تأسیسات و ساختمان‌ها ۳- وجوه متفرقه
۱۱۱۵	خدمات آموزش، ترویج و تحقیقات مربوط به تعاونی‌های ایالتی: ۱-فعالیت‌های آموزش و تحقیق ۲- کمک به فعالیت‌های یکپارچه تحقیق، ترویج، آموزش ۳- پیش‌پرداخت برای سیستم‌های آینده کشاورزی و غذا ۴- فعالیت‌های ترویجی ۵- پرداخت به سازمان‌های محلی به‌منظور ارائه خدمات مشاوره‌ای به کشاورزان ضعیف و دارای شرایط نامساعد
۱۳۲۰	خدمات حفاظت از منابع طبیعی و آژانس‌های خدمات زراعی در قالب کمک‌های فنی برنامه‌های حفاظتی
۴۰	کمک‌های بلاعوض به توسعه تعاونی‌های روستایی
۱۱۸۱	خدمات نظارت بر بهداشت دام و گیاه: ۱- مخارج کنترل آفات و بیماری‌ها ۲- نگهداری تأسیسات و ساختمان‌های مرتبط
۴۳۰۲	هزینه‌های سالانه ایالتی در زمینه خدمات ترویج و بازاریابی (غیر از اعتبارات مصوب)
۳۸	مدیریت کشتارگاه و محل فروش دام، بسته‌بندی، بازرسی: ۱- هزینه‌های اداری مربوط به بازرسی و معاینه بذور ۲- خدمات بازرسی و سنجش به‌منظور تطبیق با استانداردهای بازار ۳- مدیریت محل فروش دام و تولیدات دامی به‌منظور دامی جهت جلوگیری از دادوستد ناعادلانه
۸۱۱	خدمات نظارت بر سلامت غذایی: ۱- مخارج و حقوق مربوط به برچسب‌زنی و کنترل کیفیت گوشت ۲- نظارت و درجه‌بندی محصولات زراعی
۲۱۷	خدمات بازاریابی کشاورزی: ۱- توسعه استانداردهای بازاریابی ۲- کمک به پروژه‌های بهبود اطلاعات بازاریابی و استانداردهای درجه‌بندی ۳- وجوه مربوط به قانون محصول کشاورزی فناپذیر ۴- وجوه متفرقه
۷۵	خدمات تحقیقات اقتصادی
۱۲۹	خدمات آمار ملی کشاورزی
۴	عملیات اجرایی در زمینه پایش اطلاعات اقتصادی کشاورزی جهان ، وضعیت عرضه و قیمت
۸۴۲	خدمات حفاظت از منابع طبیعی: ۱- مشاوره فنی در زمینه حفاظت از آب و خاک و فرسایش ۲- کمک به افراد و جوامع برای کاشت گیاهان حافظ منابع ۳- پروژه‌های مربوط به تحقیق و توسعه بیوماس بر اساس قانون سال ۲۰۰۰
۴	خدمات برون‌مرزی کشاورزی: کمک‌های تعدیل تجاری

www.SID.ir

Archive of SID

, É • • Á Š Ø Ê ¯ Y ° Ë, € » Ë Y Z d Å Ë Z ½ ì . 1 ì µ Á | Ä n » Y { Y
(• Ó ½ Â) ì 2 0 0 5 µ Z ‡ { d ˆ Ë ← ì v Á Ê Ë Z f ‡ Á •

	نوع حمایت (محل و نوع مصرف وجوه حمایتی)	میزان حمایت
	امنیت غذایی	۰
	کمک‌های غذایی داخلی: برنامه‌های رژیم غذایی برای افراد کم‌درآمد و کودکان، کمک‌های مالی به افراد کم‌درآمد به‌منظور خرید مواد خوراکی، کمک به شیر، نهار و صبحانه مدارس، کمک به کودکان بی‌خانمان و جز آن، برنامه‌های ویژه مکمل‌های غذایی برای زنان، نوزادان، کودکان و افراد مسن، برنامه‌های مربوط به خرید و جمع‌آوری مواد غذایی که قرار است از طرق کمک‌های غذایی توزیع شود	۵۰۶۷۲
	حمایت‌های درآمدی مجزا شده:	۶۱۶۴
	پرداخت‌های مستقیم به تولیدکنندگان و مالکان زمین بر اساس قانون ۲۰۰۲ سرمایه‌گذاری روستایی و امنیت مزرعه	۵۲۱۹
	برنامه‌های مربوط به خرید بادام زمینی	۶
	برنامه‌های مربوط به خرید تنباکو	۹۳۹
	برنامه‌های بیمه و تضمین درآمد	۰
	پرداخت‌های مربوط به جبران بلایای طبیعی:	۱۶۹
	برنامه کمک به جبران خسارت محصولات بیمه نشده براساس قانون ۲۰۰۰ حمایت از ریسک کشاورزی	۵۹
	پرداخت به جبران خسارت ناشی از طوفان و غیره براساس قانون سال ۲۰۰۵	۳
	برنامه‌های جبران خسارت در مناطقی که در سال ۲۰۰۵ در اثر گردباد خسارت دیدند شامل: ۱- برنامه‌های جبران خسارت درختان (مانند کاشت مجدد ، و نوسازی باغات، تاکستان و مانند آن) ، جبران خسارت مربوط به دامداری مرتعی، جبران خسارت مربوط به دامداری تجاری که در اثر طوفان خسارت دیده‌اند ۴- سایر پرداخت‌ها به کشاورزان (اعم از بیمه شده و نشده) برای جبران خسارت ناشی از طوفان ۵- جبران خسارت گلخانه‌ها ۶- جبران خسارت امور دام	۱۰۵
	وام‌های ضروری	۱
	برنامه‌های تعدیل ساختاری از طریق برنامه کنارگذاری تولیدکننده	۰
	برنامه‌های تعدیل ساختاری از طریق برنامه کنارگذاری منابع	۰
	برنامه‌های تعدیل ساختاری از طریق کمک‌های سرمایه‌گذاری: وام‌های سوبسیددار، کمک به تولیدکنندگانی که در زمینه وثیقه‌ها و اعتبارت مشکل دارند	۷۹
	برنامه‌های مربوط به محیط زیست:	۳۴۰۰
	برنامه‌های مربوط به کشت گیاهان دائمی در مناطق حساس کشاورزی	۱۸۴
	کمک به اقدامات اضطراری در ترمیم مزارعی که به وسیله بلایای طبیعی خسارت می‌بینند	۷۲
	کمک به اقدامات حفظ و ذخیره آب با هدف جلوگیری از خسارت به ماهی قزل‌الا	۵
	کمک به تولیدکنندگان برای مدیریت آب سطحی و زیرزمینی	۳۵
	مشارکت در تأمین هزینه‌های پروژه‌های بهبود مدیریت آب، کیفیت آب و کنترل فرسایش	۹

www.SID.ir

Archive of SID

, É • • Á Š Œ] • Y ° Ë,€ » ÉÝZÅÄ Ë Z ½ Ì ,1Ì µ Á | Ä n» Y { Y
(• Ó ½ Â) Ì 2 Ì 05 µ Z { d ˆ Ë • Ì v Á Ê Ë Z f ‡ Á •

	نوع حمایت (محل و نوع مصرف وجوه حمایتی)	میزان حمایت
	حمایت از رهیافت‌ها و تکنولوژی‌های جدید حفظ و نگهداری (تأمین ۵۰ درصد هزینه پروژه)	۵
	مشارکت مالی در مدیریت اراضی در نواحی حساس	۱۷۲
	قراردادهای بلندمدت برای بهبود و حفظ چمن‌زارها (براساس قانون زراعی۲۰۰۲)	۱۱۱
	قراردادهای بلندمدت برای بهبود و حفظ تالاب‌ها (براساس قانون زراعی۲۰۰۲)	۲۴۶
	کمک‌های فنی و مشارکت مالی با هدف تشویق مالکان زمین به توسعه محل زیست حیوانات وحشی در مناطق مرتفع	۳۶
	کمک به برنامه‌های حفظ مراتع و مزارع (جلوگیری از تغییر کاربری اراضی)	۱۰۷
	مشارکت مالی با هدف تشویق کشاورزان و مرتع‌داران به استفاده از شیوه‌هایی که مسائل زیست‌محیطی را کاهش می‌دهد (بر اساس قانون زراعی ۱۹۹۶ و ۲۰۰۲)	۷۵۴
	برنامه انرژی‌های تجدیدپذیر: کمک (در قالب وام، تأمین وثیقه و بلاعوض) به کشاورزان، مرتع‌دارن و کسب‌وکارهای کوچک روستایی برای خرید سیستم‌های انرژی تجدیدپذیر و بهبود کارایی انرژی (براساس قانون زراعی ۲۰۰۲)	۹
	پرداخت‌ها در قالب برنامه‌های کمک منطقه‌ای	۰
	کل پرداخت‌های جعبه سبز (حمایت‌های سبز)	۷۱۸۲۹

منبع: یافته‌های پژوهش

اتحادیه اروپا: جعبه سبز اتحادیه اروپا نشان می‌دهد که در مجموع ۲۲۰۷۴/۱ میلیون یورو در سال ۲۰۰۴ میلادی برای برنامه‌های توسعه‌ای بخش کشاورزی و روستایی به صورتی که در پی می‌آید، پرداخت شده است:

۱. خدمات عمومی

تحقیقات: کمک به تولید و بهبود تکنیک‌های تولید، توسعه مراکز آزمایشگاهی، کمک به پروژه‌های آزمایشی و نمایشی، و حقوق پرسنلی درگیر (۸۲۲/۳ میلیون یورو).

کنترل بیماری‌ها و آفات حیوانی و گیاهی: شامل برنامه‌های واکسیناسیون، کمک به راه‌اندازی گروه‌های حفظ بهداشت دام (۱۳۷۱/۹ م. یورو).

خدمات آموزشی: ایجاد مراکز آموزش کشاورزی، برگزاری دوره‌های آموزشی (۱۸۸/۶ م. یورو).

www.SID.ir

Archive of SID

خدمات ترویج و مشاوره: ایجاد مراکز مشاوره‌ای درون‌منطقه‌ای، آموزش و اشتغال مشاوران (۲۴۵/۵ م. یورو).

خدمات بازرسی: برنامه‌های خدمات بازرسی دام، کنترل کیفیت، پاداش و آموزش بازرسان (۳۵۵/۷ م. یورو).

خدمات توسعه و بازاریابی: تشویق و ایجاد تشکل‌های تولیدی و کاهش هزینه‌های بالاسری آنها، بهبود شبکه بازاریابی، بهبود کیفیت تولید، گواهی و استانداردها (۱۷۴/۹ م. یورو).

خدمات زیرساختی مانند: زهکشی، برنامه‌های اشتراکی آبیاری، تهیه آب و برق، راه مزارع، ساختن مخازن، حفاظت از سیل، بیمه (۷۳۲/۶ م. یورو).

سایر خدمات زراعی: راه‌اندازی خدمات تعاونی‌ها، مدیریت مزرعه، ترویج حسابداری مزرعه (۱۲۲/۶ م. یورو).

۲. ذخیره عمومی برای امنیت غذایی (۵۵/۱ م. یورو).

۳. کمک‌های غذایی داخلی مانند: توزیع محصولات کشاورزی برای افراد محروم، شیر مدارس، برنامه‌های پشتیبانی مصرف (۳۰۶/۶ م. یورو).

۴. حمایت‌های درآمدی مجزا شده (۸/۷ م. یورو).

۵. برنامه‌های بیمه درآمد و تضمین درآمد (۸/۹ م. یورو).

۶. پرداخت‌ها برای جبران بلایای طبیعی (۷۰۵/۵ م. یورو).

۷. تعدیل ساختاری از طریق برنامه‌های کناره‌گیری تولیدکننده (۸۱۴/۱۲ م. یورو).

۸. کمک به تعدیل ساختاری از طریق برنامه‌های عدم کاربرد منابع (۱۲۳ م. یورو).

۹. کمک به تعدیل ساختاری از طریق برنامه‌های سرمایه‌گذاری: ساخت تجهیزات و مراکز ذخیره، بسته‌بندی و فرآوری؛ تسطیح و حصارچینی اراضی؛ اعطای منابع سوبسیددار به مدرنیزاسیون اراضی، خرید ماشین و تجهیزات، حیوانات، ساختمان‌ها؛ کمک به کشاورزان جوان؛ بازسازی وتبدیل محصولات شرابی (۶۸۲۱/۷ م. یورو).

www.SID.ir

Archive of SID

۱۰. برنامه‌های زیست‌محیطی مانند کنترل فرسایش خاک، حمایت از تولید محصولات ارگانیک از طریق مناسب‌سازی شرایط رقابت، کمک برای امور جنگلداری، حفظ منابع ژنتیکی کشاورزی (۵۲۳۳/۸ م. یورو).

۱۱. برنامه‌های کمک منطقه‌ای (۲۹۸۰/۴ م. یورو).

استرالیا: استرالیا در سال ۲۰۰۷ میلادی ۲۳۴۹/۳ میلیون دلار استرالیا برای اهداف توسعه کشاورزی و روستایی و برنامه‌های محیط زیست کمک کرده است که شامل اینهاست:

حمایت از تحقیق و توسعه صنایع روستایی: حمایت از مدیریت برنامه‌های تحقیق و توسعه صنایع جدید کشاورزی و دامی؛ حمایت از کسب‌وکار کشاورزی، ترویج و آموزش روستایی، و تعدیل آثار تغییرات اقلیمی.

حمایت از خدمات مشاوره‌ای در حوزه مسائل مالی روستا: حمایت‌های مالی (مانند وام‌های کم‌بهره) از تولیدکنندگان مبتدی و کارآفرینان در حوزه شیلات و کسب‌وکار کوچک روستایی که از نظر مالی در مضیقه هستند و به منابع مالی دسترسی ندارند (در ایالت جدید ولز جنوبی و در ایالت ویکتوریا).

حمایت از صندوق توسعه صنعت روستا: تأمین وجوه مورد نیاز برای بازاریابی و پروژه‌های تحقیق و توسعه در صنایع کشاورزی (در استرالیای جنوبی).

حمایت از برنامه‌های ترویجی به‌منظور بهبود راندمان استفاده از آب.

حمایت از ارائه خدمات بازرسی و نظارت با هدف مدیریت خطرهای ناشی از کاربرد داروهای دامپزشکی و آفت‌کش‌ها در صنایع گیاهی و حیوانی.

حمایت از برنامه‌های مربوط به تعدیل اتفاقات ناگوار در روستا (بلایای طبیعی): وام‌های سوبسیددار کوتاه‌مدت برای جبران خشکسالی (استرالیای غربی).

حمایت از برنامه‌های خوداتکایی روستا با هدف ایجاد روستاهایی که بتوانند خود را با تغییرات بازار و شرایط اقتصادی وفق دهند و مدیریت پایدار منابع طبیعی را برعهده بگیرند.

حمایت از برنامه‌های مشارکت روستاهای ساحلی شامل: برنامه‌ریزی برای کسب‌وکار و تجارت، تضمین کیفیت تولید، مهارت‌آموزی مجدد و افزایش صادرات.

www.SID.ir

Archive of SID

چین[1]: کشور چین در مذاکرات الحاق به سازمان تجارت جهانی تعهد کرده است تا حمایت منحرف‌کننده (جعبه زرد) از محصولات کشاورزی را زیر ۸/۵ درصد ارزش تولید هر محصول حفظ کند. حمایت‌های سبز این کشور برای سال ۲۰۰۱ برابر ۲۴۲۳۳۲ میلیون یوان بوده است که برخی از موارد مصرف آن عبارت‌اند از: ۱) کمک به توسعهٔ راه و برق روستایی (خدمات زیرساختی) و ۲) کمک‌های مالی به شهروندان روستایی و شهری کم‌درآمد به‌منظور تأمین مواد غذایی ضروری (کمک‌های غذایی داخلی).

گرجستان: ۱) حمایت از پروژه توسعه روستایی (۲۰۰۶)؛ ۲) حمایت از برنامه توسعه روستایی مناطق مرتفع و خیلی مرتفع (۲۰۰۵).

فلسطین اشغالی: اقدامات ویژه برای کیبوتص‌ها و مشاع‌ها در قالب موافقتنامه روستایی (برنامه‌های کمک منطقه‌ای).

ژاپن: ۱) خدمات زیربنایی برای بخش کشاورزی و نواحی روستایی: کمک به ساخت تأسیسات آبیاری و زهکشی، ایجاد راه روستایی، یکپارچه‌سازی اراضی؛ ۲) خدمات نوسازی ناشی از خسارت بلایای طبیعی.

کره: حمایت از تحقیقات: شامل تحقیقات محیط زیست کشاورزی، ژنتیک، مدیریت مزرعه، کنترل بیماری‌های دامی، برنامه‌ریزی جامعه روستایی، بهداشت آفت‌کش‌ها.

مالزی: ۱) کمک به زارعان روستایی (مخصوصاً زارعان خرده‌پا) در ایجاد و ساخت تأسیسات آبیاری و زهکشی؛ ۲) حمایت از روستا و کشاورزان خرده‌پا: ارائه خدمات نظارت و بازرسی بر آفت‌کش‌ها، انتقال اطلاعات و نتایج تحقیق و توسعه به تولیدکنندگان، توسعه صنایع پایین‌دست، و آموزش.

. چین در فرایند مذاکره، حمایت‌های خود را به سوی صنعت نساجی سوق داده و در حوزه کشاورزی تقریباً آزادسازی کرده است.

www.SID.ir

Archive of SID

لهستان: نوسازی زیرساخت‌های روستایی و حفاظت از محیط زیست.

آفریقای جنوبی: ۱) خدمات مهندسی کشاورزی: کمک و حمایت از بهره‌برداری پایدار منابع طبیعی کشاورزی، برنامه‌ریزی و توسعه تولیدات مهندسی کشاورزی، تهیه مخازن آبی در مناطق روستایی، برنامه‌های مکانیزاسیون؛ ۲) کمک به کشاورزان و تعاونی‌های کشاورزی در خشکسالی‌ها با هدف جلوگیری از اضمحلال زیرساخت‌های روستایی به خاطر درآمد پایین و ورشکستگی‌ها، و همچنین کمک به تولیدکنندگان به‌منظور ادامه تولید؛ ۳) کمک‌های توسعه‌ای: کمک به تولیدکنندگان در مناطق توسعه‌نیافته و کم‌مزایا از طریق حمایت از برنامه‌های توسعه کشاورزی و روستایی؛ ۴) کمک به تعاونی‌های کشاورزی در زمان خشکسالی و رکود اقتصادی. هدف این نوع حمایت‌ها حفظ و نگهداری زیربناهای اقتصاد روستایی در نواحی معین است.

تایلند: ۱) حمایت از برنامه‌های توسعه و تحقیقات کشاورزی: کمک به بهبود تولید و کشت، توسعه روستایی، تحقیقات باران‌زایی و اصلاح کاربری اراضی. حمایت و کمک به انتشار نتایج تحقیقات به تولیدکنندگان در مناطق روستایی از طریق نهادهای دولتی؛ ۲) حمایت از پروژه‌های کنترل بیماری‌ها و آفات: کمک به برنامه‌های کنترل انتشار بیماری‌های مسری در سطح ملی و منطقه‌ای، که شامل اینهاست: الف) کمک به واکسیناسیون دامداری‌های کوچک‌مقیاس در مناطق روستایی، ب) ریشه‌کنی بیماری‌های حیوانی و گیاهی، ج) کنترل نقل و انتقال دام (بومی و وارداتی) و د) خدمات تشخیص آزمایشگاهی؛ ۴) خدمات زیرساختی شامل: ساخت سد و سیستم‌های زهکشی و نگهداری آنها با هدف تضمین آب مورد نیاز محصولات و جلوگیری از سیل و ریزش خاک دیوار ساحل رودخانه، یکپارچه‌سازی و بهبود کاربری اراضی در مناطق کشت آبی با هدف تأمین آب کافی برای کشت و مصرف در فصول خشک، ساخت جاده‌ها و پل‌ها، و دیگر ابزارهای حمل‌ونقل در مناطق روستایی.

ونزوئلا: سوبسیدهای سرمایه‌گذاری از قبیل نرخ بهره ۷ درصد برای وام‌های روستایی که به‌وسیله مؤسسات اعتباری کشاورزی پرداخت می‌شود.

www.SID.ir

Archive of SID

ارمنستان: ۱) برنامه‌های مربوط به توسعه بنگاه‌های تجاری کوچک روستایی و کشاورزی با کمک ژاپن؛ ۲) برنامه‌های توسعه بنگاه‌های تجاری کوچک روستایی و کشاورزی با کمک بانک جهانی؛ ۳) برنامه‌های توسعه اقتصادی مناطق روستایی به کمک صندوق بین‌المللی توسعه کشاورزی.

استونی: ۱) برنامه‌های ویژه برای توسعه کشاورزی و روستایی؛ ۲) وثیقه‌های مربوط به وام که به‌وسیله «صندوق بهبود زندگی روستایی» فراهم می‌شود.

اردن: حمایت از برنامه‌های برق و جاده روستایی، و برنامه‌های آبیاری و سدسازی.

پاناما: پاناما از کشورهای تازه ملحق شده به سازمان تجارت جهانی به شمار می‌آید، که مجموع حمایت‌های سبز آن برای سال ۲۰۰۵ برابر ۶۵/۷ بالبوا است. نوسازی جاده‌های روستایی در مناطق کشاورزی و دیگر خدمات زیرساختی شامل: آبیاری، سدها، برنامه‌های زیست‌محیطی (جدول ۲).

Ä · Z{ ˜ »É›Z Å • Â{ÊÉ Ë Z fÁÉÁ• Á ZŠŒ Ì• Y^ ±d Ë Z½ Ì.Ì µ Á | m

نام کشور	میزان حمایت (میلیون دلار)	درصد ارزش افزوده بخش	سال	نام کشور	میزان حمایت (میلیون دلار)	درصد ارزش افزوده بخش	سال
استرالیا	۱۹۶۵/۸۲	۱۰/۸	۲۰۰۷	تایلند	۱۱۲۳/۴۷	۶/۷۶	۲۰۰۴
چین	۲۹۲۷۷/۵۲	۱۵/۳۶	۲۰۰۱	امریکا	۷۱۸۲۹	۴۸/۳۴	۲۰۰۵
گرجستان	۲۸/۸۱	۳/۳۲	۲۰۰۶	ونزوئلا	۶۰۶۳۱۸/۸۳	۱۳/۴۱	۱۹۹۸
ژاپن	۱۵۴۹۷/۹۴	۲۴/۲۴	۲۰۰۶	ارمنستان	۳۸/۲۴	۱/۴۵	۲۰۰۷
کره	۴۲۴۹/۳۰	۱۷/۵۸	۲۰۰۴	استونی	۱۴	۴۹/۳۲	۲۰۰۳
مالزی	۱۲۶/۰۸	۱/۳۱	۱۹۹۸	اردن	۶۱/۴۵	۲۱/۵۶	۲۰۰۴
لهستان	۶۸۴۱۴۰/۷۴	۸/۶۴	۲۰۰۲	پاناما	۶۵/۷	۵/۴۳	۲۰۰۵
افریقای ج.	۷۴۰/۲۶	۱۲/۱۱	۲۰۰۴	ات. اروپا	۲۷۴۵۱/۹	۱۰/۸	۲۰۰۴
فلسطین	۲۶۰/۶	۱۳/۹	۲۰۰۴	مأخذ: یافته‌ها			

منبع: یافته‌های پژوهش

www.SID.ir

Archive of SID

نتیجه‌گیری و ارائه رهنمودها

در سازمان تجارت جهانی جعبه سبز از مهم‌ترین ابزارهای حمایتی مجاز از بخش کشاورزی و توسعه روستایی به شمار می‌آید. چارچوب حمایت‌های سبز در مذاکرات دور اروگوئه و در عناوین خدمات عمومی، امنیت غذایی، کمک‌های غذایی داخلی، حمایت‌های درآمدی مجزا شده، بیمه درآمد، جبران بلایای طبیعی، برنامه‌های تعدیل ساختاری، برنامه‌های محیط زیست، و برنامه‌های کمک منطقه‌ای خلاصه شده است. در این چارچوب اعضای سازمان مجاز هستند که از بخش کشاورزی حمایت کنند. مطالعه اسناد اعضا نشان می‌دهد که کشورهای توسعه‌یافته توانسته‌اند در چارچوب جعبه سبز، ابزارهای حمایتی زیادی را برای حمایت از بخش کشاورزی تعریف کنند و بدین ترتیب بسیاری از حمایت‌های خود را قانونی و غیرمنحرف‌کننده جلوه دهند. تحلیل محتوایی جعبه سبز نشان می‌دهد کمک‌های مالی به روستاییان کم‌درآمد، به اشکال مختلف در اغلب کشورهای مورد مطالعه و از جمله امریکا و چین وجود دارد. البته این کشورها درصدد پایین نشان دادن آمار فقر در کشور خود نیستند بلکه از این آمار برای کمک به مناطق روستایی و به‌صورتی مجاز و در قالب حمایت سبز بهره می‌گیرند. جعبه سبز ایالات متحد امریکا نشان می‌دهد که این کشور بیش از ۶۵ موضوع و ردیف بودجه‌ای برای حمایت سبز از بخش کشاورزی تعریف کرده است و برای قانونمند کردن بیشتر حمایت‌های خود الزامات آن را از طریق تصویب قوانین زراعی ۱۹۹۶، ۲۰۰۰، ۲۰۰۱، ۲۰۰۵ و دیگر قوانین فراهم آورده است و در پای مذاکرات توجیه لازم برای حمایت‌های خود را دارد. تحلیل محتوای جعبه سبز استرالیا نشان می‌دهد که این کشور در حمایت خود نگاه منطقه‌ای ـ ایالتی داشته و ردیف‌های بودجه‌ای مجزایی برای ایالت‌های مختلف تعریف کرده است. این کشور با توجه به پتانسیل‌های منطقه‌ای ابزار حمایتی ویژه‌ای برای برخی از ایالت‌ها داشته است (مانند برنامه‌های ایالت ویکتوریا، استرالیای جنوبی، استرالیای غربی، ایالت ولز و مناطق دیگر). به‌نظر می‌رسد با توجه به تنوع پتانسیل‌ها و چالش‌ها در مناطق مختلف ایران، تدقیق بیشتر در اسناد استرالیا می‌تواند درسی برای آینده باشد. به عنوان مثال می‌توان ردیف‌های بودجه‌ای برای مناطق

www.SID.ir

Archive of SID

ساحلی کشور با هدف حمایت از توسعه شیلات، حفظ و نگهداری تالاب‌ها، و یا برنامه‌های ویژه‌ای برای حمایت از استان‌های محروم فراهم آورد.

در میان حمایت‌های سبز، کمک به پروژه‌های آب و آبیاری، حمایت از کسب‌وکارهای کوچک و کارآفرینی، حمایت از تعاونی‌های تولید، حمایت از صنایع روستایی و صنایع تبدیلی، فراوانی بیشتری دارد. کمک به پروژه‌های برق و جاده روستایی از نظر فراوانی در رتبه دوم قرار دارد. پرداخت‌های مربوط به جبران بلایای طبیعی (خشکسالی‌ها، سیل و طوفان) بستگی به شرایط زمان و مکان به عنوان ابزار حمایتی بسیاری از کشورها دارد.

با توجه به اینکه ابزارهای حمایت‌های داخلی ایران (حمایت مطابق با موارد جعبه سبز) محدود است، پیشنهاد می‌شود که دولت در قالب تدوین راهبرد حمایت از توسعه روستایی و کشاورزی پایدار، ابزارهای حمایتی خود را قبل از تبدیل شدن به عضو اصلی سازمان تجارت جهانی تنوع بخشد و از حمایت‌های دارای تعهدات کاهشی (مانند حمایت نهاده‌ای و قیمت‌های تضمینی) به سمت حمایت‌های مجاز سازمان حرکت کند و الزامات قانونی و حقوقی آنها را نیز فراهم آورد. آماده ساختن چنین بسته‌ای هم حمایت‌ها را هدفمند خواهد کرد و هم قدرت چانه‌زنی ایران را در زمان مذاکرات تجاری افزایش خواهد داد. بلایای طبیعی از مهمترین مخاطرات طبیعی جامعه روستایی و کشاورزی ایران است. به‌طوری که شواهد نشان می‌دهد بیش از ۷۵ درصد از بلایای طبیعی جهان در ایران مشاهده می‌شود. به همین خاطر این گزینه یکی از مهمترین مواردی است که طرف‌های ایرانی باید در هنگام مذاکرات برای حمایت از جامعه روستایی مدنظر قرار دهند. مقوله بعدی که در اسناد حمایتی اعضا دیده می‌شود، «آسیب‌پذیری و امنیت غذایی» است که هم در سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴ و هم در برنامه پنجم توسعه کشور مورد توجه قرار گرفته است. در این خصوص مطالعات نشان می‌دهد با اینکه درآمد سرانه ایران براساس قدرت خرید بالاست ولی از نظر آسیب‌پذیری غذایی رتبه نسبی مناسبی ندارد و تمرکز این آسیب‌پذیری‌ها در جامعه روستایی دیده می‌شود. لذا در چانه‌زنی‌های احتمالی باید وزن بیشتری برای این مقوله به نفع جامعه روستایی قائل شد. با

www.SID.ir

Archive of SID

توجه به محدودیت ابزارهای حمایتی مانند حمایت قیمتی و حمایت نهاده‌ای، باید حمایت‌های بیمه‌ای افزایش یابد و الزامات قانونی آن نیز پیشاپیش از طریق برنامه‌های پنج‌ساله توسعه و همچنین بودجه‌بندی‌های سالیانه فراهم آید.

علاوه بر مطالب ذکر شده، سیاست‌گذاران توسعه روستایی و کشاورزی باید دو نکته تکمیلی را از قبل در نظر داشته باشند. اول اینکه براساس قوانین سازمان تجارت جهانی درباره یارانه‌ها و اقدامات جبرانی (بند ۲ ماده ۱ موافقتنامه) شرط یارانه محسوب شدن هرگونه پرداخت انتقالی، خاص بودن آن است و پرداخت‌های انتقالی دولت برای نهاده‌هایی که یارانه اختصاصی برای بخش کشاورزی دریافت نمی‌کنند نمی‌تواند یارانه خاص بخش کشاورزی تلقی شود. موضوع تکنیکی‌تر آن است که در مورد برخی از نهاده‌ها مثل انرژی برق، آب و اعتبارات، بخشی از پرداخت انتقالی دولت مختص بخش کشاورزی است و بخشی دیگر از آن جنبه عام دارد. لذا باید هوشیار بود تا همه این انتقال‌ها به حساب یارانه بخش کشاورزی و روستایی گذاشته نشود. دوم اینکه موافقتنامه کشاورزی به کشورهای در حال توسعه اجازه می‌دهد که یارانه پرداختی به کشاورزان فقیرِ خود را از مجموع حمایت‌های مختل‌کنندهٔ تجارت منفک کند. اما معیار شناسایی کشاورزان فقیر از نکات غیرشفاف در موافقت‌نامه‌های این سازمان است، که می‌توان از این عدم شفافیت به نفع جامعه روستایی نهایت استفاده را برد.

منابع

اسماعیلیان، فرید، (بی‌تا)، **سازمان تجارت بین‌الملل**، پژوهشکده باقرالعلوم (آبان ۱۳۸۹). http://www.pajoohe.com/fa

بیدآباد، بیژن و طبری، فتحیه، ۱۳۸۴، **سازمان تجارت جهانی و الحاق ایران (پیش‌نیازهای اصلاح ساختار اقتصاد کشور)**، گیتی هنر، تهران.

ثاقب، حسن، ۱۳۸۴، **بررسی سیاست‌های حمایتی در بخش کشاورزی با استفاده از ماتریس تحلیل سیاستی**، فصلنامه پژوهش‌های بازرگانی، شماره ۳۵، صص ۱۷۶-۱۵۳.

www.SID.ir

Archive of SID

حسن‌زاده، علی و فوزمسلمیان، مسعود، ۱۳۸۹، **ارزیابی آثار جهانی شدن بر فقر**، پژوهشنامه اقتصادی، ش. ۱، صص ۲۲۳- ۲۵۴.

خیابانی، ناصر، ۱۳۸۷، **تبعات اصلاح سیاست‌های تجاری ایران بر اساس فرض الحاق به سازمان تجارت جهانی**، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، تهران.

سالواتوره، دومینیک و دیگران، ۱۳۷۵، **گات و نظریه های جدید تجارت بین الملل**، ترجمه احمد اخوی، مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی، تهران، ص ۲۵۳.

ضیغمی، رضا، باقری، معصومه، حقدوست، فاطمه، یادآور، منصوره، ۱۳۸۷، **تحلیل محتوا**، فصلنامه پرستاری ایران، ش۵۳، صص ۴۲- ۵۲.

گیلانپور، امید و اسماعیلی، عبدالکریم، ۱۳۸۷، **تجارت بین المللی محصولات کشاورزی**، مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصادکشاورزی، تهران، صص ۷۰-۸۲.

مجاورحسینی، فرشید و فیاض‌منش، فرید، ۱۳۸۵، **برآورد اثرات بخشی الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی**، فصلنامه پژوهش های اقتصادی ایران، سال هشتم، ش ۲۷، صص ۳۳-۶۴.

مجاورحسینی، فرشید، ۱۳۸۵، **برآورد اثرات کلان الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی**، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، سال هشتم، ش۳۹، صص ۱-۳۸.

مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی، ۱۳۸۴، **کشاورزی و سازمان جهانی تجارت**؛ مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصادکشاورزی، تهران، جلد ۱، صص ۷۹-۸۳.

مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی، ۱۳۸۴، **کشاورزی و سازمان جهانی تجارت**؛ مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصادکشاورزی، تهران، جلد ۴، ص ۵.

مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۷۳، **سند نهایی دور اروگوئه (گات)**، مؤسسه چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه، تهران.

موسوی، سید نعمت‌اله، ۱۳۸۶، **آثار جهانی شدن برشاخص‌های فقر**، فصلنامه پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ششم، ش۳۴، صص۲۵۹- ۲۷۹ .

مه‌آبادی، رحمت‌اله، ۱۳۸۳، **جهانی شدن و تأثیر آن بر صنعت حمل‌ونقل هوایی**، نشریه مجلس و پژوهش، ش ۴۳، صص ۲۸۲-۲۴۹.

www.SID.ir

Archive of SID

... • {É • • ÉÆÉ ZÄÅ» Z ÀÄ¨¬ì§¨ÉÄÊ Z ¨Ä¨ Á» ZÄÉ Z É¼ZÄÅ Á| • | | | | | | | ¼ Y • ZÄÊ¼ÉÆZ]" • | ¼ v »

نجارزاده، رضا، ۱۳۸۹، **بررسی تأثیر جهانی شدن بر توزیع در آمد در کشورهای عضو گروه دی هشت**، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۵۴، صص ۸۷- ۱۰۹.

Diakosavvas, D., 2003, The Greening of the WTO Green Box: A Quantitative Appraisal of Agri-Environmental Policies in OECD Countries, International Conference Agricultural policy reform and the WTO, Italy, 23-26 June, pp. 1-32.

Gorter, H. & M. Ingco, 2002, The AMS and Domestic Support in the WTO Trade Negotiations on Agriculture: Issues and Suggestions for New Rules, World Bank, pp. 1-14.

Werth, A., 2003, Agri-Environment and Rural Development in the Doha Round, International Centre for Trade and Sustainable Development, pp. 1-10.

http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/agric_e.htm (Dec 2009).

www.SID.ir